

STATISTIKENS FRAMTAGNING

Tätorter; arealer, befolkning

2015

MI0810

Innehåll

0	Allmänna uppgifter	3
0.1	Ämnesområde	3
0.2	Statistikområde.....	3
0.3	SOS-klassificering.....	3
0.4	Statistikansvarig	3
0.5	Statistikproducent	3
0.6	Uppgiftsskyldighet	3
0.7	Sekretess och regler för behandling av personuppgifter	3
0.8	Gallringsföreskrifter.....	4
0.9	EU-reglering.....	4
0.10	Syfte och historik.....	4
0.11	Statistikanvändning.....	6
0.12	Upplägg och genomförande	6
0.13	Internationell rapportering	7
0.14	Planerade förändringar i kommande undersökningar	7
1	Innehållsöversikt	7
1.1	Undersökta populationer och variabler	7
1.2	Redovisade populationer och storheter	8
1.3	Utflöden: statistik och mikrodata.....	9
1.4	Dokumentation och metadata	9
2	Uppgiftsinsamling	9
2.1	Ram	9
2.2	Urval	9
2.3	Mätinstrument.....	9
2.4	Insamling.....	10
2.5	Databeredning.....	10
3	Statistisk bearbetning: antaganden och beräkningsformler	10
4	Slutliga observationsregister	10
4.1	Produktionsversioner	10
4.2	Arkiveringsversioner	11
4.3	Erfarenheter från denna undersökningsomgång.....	11

0 Allmänna uppgifter

0.1 Ämnesområde

Miljö, Befolkning

0.2 Statistikområde

Markanvändning, Befolkningens sammansättning

0.3 SOS-klassificering

Statistiken tillhör Sveriges officiella statistik.

För statistik som ingår i Sveriges officiella statistik (SOS) gäller särskilda regler för kvalitet och tillgänglighet, se [Förordning \(2001:100\) om den officiella statistiken](#).

0.4 Statistikansvarig

Myndighet/organisation	Statistiska centralbyrån
Postadress	Box 24 300, 104 51 Stockholm
Kontaktperson	Karin Hedeklint
Telefon	010-479 45 14
E-post	mark.vatten.gis@scb.se

0.5 Statistikproducent

Myndighet/organisation	Statistiska centralbyrån
Postadress	Box 24 300, 104 51 Stockholm
Kontaktperson	Karin Hedeklint
Telefon	010-479 45 14
E-post	mark.vatten.gis@scb.se

0.6 Uppgiftsskyldighet

Uppgiftsskyldighet föreligger inte enligt lagen om den officiella statistiken (SFS 2001: 99).

0.7 Sekretess och regler för behandling av personuppgifter

I myndigheternas särskilda verksamhet för framställning av statistik gäller sekretess enligt 24 kap. 8 § [Offentlighets- och sekretesslag \(2009:400\)](#).

För att skydda enskilda personers eller företags sekretessbelagda uppgifter i den offentliggjorda statistiken, säkerställs att de inte kan röjas varken direkt eller indirekt.

Vid automatiserad behandling av personuppgifter gäller reglerna i [Personuppgiftslag \(1998:204\)](#). För statistik finns också särskilda regler

för personuppgiftsbehandling i [Lag \(2001:99\) om den officiella statistiken](#) och [Förordning \(2001:100\)](#).

I den här undersökningen används uppgifter om antal folkbokförda per fastighet. De uppgifter som redovisas i statistiken är aggregerade och minsta antal som redovisas per tätort är 200. Någon justering av sekretesskäl har därför inte behövt göras.

0.8 Gallringsföreskrifter

Ingen direktinsamling av data görs till denna undersökning. Statistiken bygger primärt på register. Gallring av uppgifter är därför inte aktuellt för SCBs del.

Ett exemplar av samtliga trycksaker och elektroniska publikationer levereras till Kungliga biblioteket i form av pliktexemplar. De arkiveras även i enlighet med [Arkivlag \(1990:782\)](#).

0.9 EU-reglering

Ingen EU-reglering.

0.10 Syfte och historik

Vart femte år har SCB tagit fram gränser och statistik för de regionala indelningarna tätorter, småorter, fritidshusområden och arbetsplatsområden utanför tätort. Arbetet inleds med att områdenas gränser ritas ut på en digital karta, med hjälp av information om bl.a. byggnader, befolkning, arbetsställen och infrastruktur.

Tätortsavgränsningen gör det möjligt att producera olika typer av statistik kopplat till tätort och områden utanför tätort. Som officiell statistik publicerar SCB uppgifter om befolkning, arealer, byggnader och förvärvsarbetande.

Syftet med statistiken är i första hand att beskriva befolkningens utbredning mellan tät- och glesbebyggda områden. Det ger en mer precis angivelse av var befolkningen bor, jämfört med statistik på kommunnivå. Inom området markanvändning är statistiken och gränserna ett sätt att klassificera marken utifrån funktion och innehåll. Ursprungligen var tätortsstatistiken en del av SCBs folkräkning.

Metod till och med 1950

Uppdelningen i tätort/glesbygd hade fram till 1950 års folkräkning utförts av pastorsämbetena, i form av förteckningar på fastigheter som skulle tillhöra tätorterna. Tolkningen av tätortsbegreppet kunde därför variera något från trakt till trakt, och det gick inte att exakt ange vilka markområden som ingick i tätorterna.

Metod 1960-1980

Vid 1960 års folkräkning infördes två nyheter som därefter blev bestående. Tätortsgränserna ritades ut på storskaliga kartor och avgränsningarna utfördes av geografisk expertis. Genom att en och samma person avgränsade samtliga tätorter fick man en garanti för att bedömningarna gjordes likartat över hela landet. Genom att tätortsområdena dokumenterades på kartor, gick det att från och med 1960 mäta och publicera tätortsarealer. Den nya metoden innebar

både en kvalitetsförbättring och att nya följdprodukter kunde lyftas fram ur tätortskartorna.

1960 års avgränsningsteknik byggde främst på lantmäteriets ajourförda register-kartor, även kallad fastighetskartan. Den var ett deloriginal till den ekonomiska kartan i skala 1:10 000, där förändringar i fastighetsindelningen successivt registrerades. Med hjälp av flygbilder gick det att se om fastigheterna var bebyggda samt om urban markanvändning ingick i tätortsområdet. I de större städerna har på motsvarande sätt kommunalt framtagna kartor använts i arbetet.

Kartavgränsning av tätorter genomfördes under de följande folk- och bostads-räkningarna (FoB), fram till 1980. Det var överlantmätarmyndigheterna (ÖLM) som på uppdragsbasis aktualiserade gränserna där ny bebyggelse hade tillkommit. Sedan kommunerna fått ta del av avgränsningarna fastställdes de vid särskilda länsammanträden, med företrädare för länsmyndigheterna och SCB:s tätortsavgränsare. Därefter samkördes tätortsfastigheterna med ett befolknings-register för redovisning av tätortsbefolkningen. Tätortsarealerna mättes med planimeter för arealredovisning. Från 1980 finns gränserna även digitalt lagrade.

Metod 1990-2010

Vid 1990 framstod den gällande metoden som föråldrad och kostsam. Ett teknikbyte blev lösningen och låg rätt i tiden genom den snabba utvecklingen inom datorkartografi och Geografiska Informations-System (GIS). GIS står för geografiska informationssystem och avser datoriserade informationssystem för hantering och analys av lägesbundna data. Enkelt uttryckt kan GIS sägas vara en kombination av kartor och tabellinformation som lagras och hanteras i datorn.

Det var tre nya faktorer som möjliggjorde en omläggning till datorbaserad tätortsavgränsning – persondatorer med stor minneskapacitet, nya GIS-programvaror och tillgång till fastighetskoordinater. Arbetet som tidigare utförts vid 24 lantmäterikontor (ett i varje län) kunde då utföras centralt på SCB.

Tätortsavgränsningen, som tidigare organiserats i anslutning till folk- och bostadsräkningarnas ram, utfördes från 1990 separat i anslutning till SCB:s markanvändningsstatistik.

Vid arbetet med 2010 års tätorter hade SCB, via myndighetsavtalet Geodata-samverkan, tillgång till en mängd nya data. Framförallt var det tillgång till kartor i internetjänster, s.k. WMS, som innebar en betydligt bättre möjlighet att granska tätortsgränsernas kvalitet mot flygbilder och topografiska kartor.

Metod från 2015

Fram till arbetet med 2015 års tätorter dominerade de manuella momenten arbetet. Men inför arbetet med 2015 års gränser hade SCB tillgång till teknik och data som gjorde det möjligt att förändra och effektivisera metoderna på ett kvalitetssäkert sätt. Flera tester av nya

metoder gjordes, vilka ledde fram till den metod som nu är gällande för framställning av SCBs tätortsgränser. Se rapporten Översyn av metod och definition för SCBs avgränsningar av koncentrerad bebyggelse, som finns tillgänglig på www.scb.se/MI0810.

0.11 Statistikanvändning

Användningen av statistik och gränser är väldigt bred. Det används i planering på regional nivå, i forskning och som underlag till Lantmäteriets småskaliga kartor. Tätortsstatistiken används i det kommunalekonomiska utjämningsystemet och i internationell rapportering av befolkning. Under senare år har tätortsgränserna använts inom nya områden, såsom stöd vid utbyggnad av bredband och vid reglering av eltaxa.

0.12 Upplägg och genomförande

Från och med 2015 års statistik byggs SCBs tätorter upp i tre steg:

1. En kärna skapas, där max 150 meter mellan huskropparna tillåts.
2. Kärnan knyts ihop med annan bebyggelse när avståndet är max 200 meter mellan huskropparna. Kopplingen ska ske via vägnätet.
3. Tätortskärnor kan slås samman när avståndet är mer än 200 meter mellan huskroppar, om tillräckligt många bor och arbetar i de olika delarna. Den totala maxlängden mellan tätortskärnor ökar stegvis beroende på summan av områdets folkbokförda och anställda. Som mest är avståndet 500 meter.

Företeelser för allmännyttiga ändamål, som är tydligt utmärkta i registerdata, tillåts knyta ihop delar och ingå i tätortens ytterkanter. Det gäller bland annat idrottsplatser, begravningsplatser och koloniträdgårdar med byggnader.

Ingen gräns sätts för hur stor andel fritidshus tätorten får innehålla. Tätorter tillåts också överlappa SCBs områdesgränser för fritidshusområden.

Minsta invånarantal i tätorten är 200 folkbokförda personer.

Underlaget till statistiken är gränser runt Sveriges tätorter. De görs av SCB, med hjälp av data från följande register:

- Registret över totalbefolkningen 2015-12-31, samkört med koordinatsatt fastighetsregister 2016-01-01.
- Koordinatsatt arbetsställeregister med uppgifter om antal anställda, baserat på SCB:s Företagsregister 2015-12-31.
- Lantmäteriets Fastighetskarta 2016-01-01. Uppgifter om byggnader, fastighetsytor, markanvändning, vatten etc. har använts.

Metoden innebär i korthet att byggnadskroppar och fastighetspolygoner buffras i flera steg, för att bilda områdesgränser. Samtliga områden skapas på nytt vid varje omgång, utifrån registerdata för aktuellt år.

0.13 Internationell rapportering

Befolkning i tätort ingår som en variabel i Census-statistiken på EU-nivå. FN samlar in uppgifter om befolkning i tätort.

0.14 Planerade förändringar i kommande undersökningar

Inför nästa produktion av tätortsgränser avser SCB att ytterligare utveckla och förfina den automatiserade metoden. Bland annat görs anpassningar för eventuella nya geodata som kan användas i arbetet.

1 Innehållsöversikt

Statistiken avser att redovisa fakta om tätorter, avseende deras antal, befolkning, landareal och befolkningstäthet. Statistik över dessa företeelser utanför tätort ingår också.

1.1 Undersökta populationer och variabler

Undersökt population		Undersökt variabel	
Namn	Referenstid	Namn	Referenstid
Tätorter 2015	2015-12-31	Antal tätorter Antal folkbokförda Landareal Antal invånare per kvadratkilometer	2015-12-31
Områden utanför tätort	2015-12-31	Antal folkbokförda Landareal Antal invånare per kvadratkilometer	2015-12-31
Sveriges totala yta	2015-12-31	Antal folkbokförda Landareal Antal invånare per kvadratkilometer Tätortsgrad, d.v.s. andel invånare i tätort	2015-12-31

1.2 Redovisade populationer och storheter

Redovisad population	Indelning i redovisningsgrupper	Redovisad storhet	Redovisad storhets referenstid	Statistiskt mått	Mått-enhet
Tätorter 2015	Tätort Storleksgrupper baserat på antal invånare i tätort Kommun Län Hela Sverige	Antal tätorter Antal folkbokförda Landareal Antal invånare per kvadratkilometer	2015-12-31	Antal Yta Andel	Hektar Procent
Områden utanför tätort	Kommun Län Hela Sverige	Antal folkbokförda Landareal Antal invånare per kvadratkilometer	2015-12-31	Antal Yta Andel	Hektar Procent
Sveriges totala yta	Kommun Län Hela Sverige	Antal folkbokförda Landareal Antal invånare per kvadratkilometer Tätortsgrad, d.v.s. andel invånare i tätort	2015-12-31	Antal Yta Andel	Hektar Procent

1.3 Utflöden: statistik och mikrodata

Resultaten från undersökningarna finns inlagda i SCB:s databaser. Delar av resultatet presenteras i Statistiskt Meddelanden serie MI 38. Alla publikationsformer finns tillgängliga på SCB:s webbplats: www.scb.se/MI0810. Resultaten i sammandrag ska presenteras i SCB-publikationen Markanvändningen i Sverige. En egen rapport om SCBs statistik över tätorter, småorter och fritidshusområden är planerad till 2017 eller 2018.

Geodata med tätortsgränser levereras via www.scb.se.

1.4 Dokumentation och metadata

I detta dokument beskrivs framtagningen av statistiken och statistikregistret Statistikens framtagning (SCBDOK).

Kvaliteten hos statistiken beskrivs i Beskrivning av statistiken (BaS).

Det detaljerade innehållet i statistiken beskrivs i SCB:s mikrodataregister (MetaPlus).

Dokumentationerna finns publicerade på SCB:s webbplats, www.scb.se/MI0810.

2 Uppgiftsinsamling

2.1 Ram

Underlaget till statistiken är gränser runt Sveriges tätorter. De görs av SCB, med hjälp av data från följande register:

- Registret över totalbefolkningen 2015-12-31, samkört med koordinatsatt fastighetsregister 2016-01-01.
- Koordinatsatt arbetsställeregister med uppgifter om antal anställda, baserat på SCB:s Företagsregister 2015-12-31.
- Lantmäteriets Fastighetskarta 2016-01-01. Uppgifter om byggnader, fastighetsytor, markanvändning, vatten etc. har använts.

Vid produktion av statistik har följande koordinatsatta register använts:

- Tätorter 2015
- Registret över totalbefolkningen 2015-12-31, samkört med Koordinatsatt fastighetsregister 2016-01-01.
- Lantmäteriets Fastighetskarta 2016-01-01. Uppgifter om gränser för län och kommuner.

2.2 Urval

Statistiken bygger på ett totalregister över tätorter enligt SCBs definition. Uppgifter om befolkningen hämtas från ett totalregister. Urval görs därför inte.

2.3 Mätinstrument

Undersökningen är helt baserad på registerdata. Vissa kontroller av registeruppgifter görs under arbetets gång, samt vid insamling av register.

2.4 Insamling

Registerdata från Lantmäteriet insamlas via myndighetssamarbetet Geodatasamverkan. Registerdata från SCB, d.v.s. uppgifter om befolkning och anställda, insamlas från ansvariga enheter på SCB och koordinatsätts via uppgifter om fastigheter och adresser.

2.5 Databeredning

Bearbetningar görs enbart av SCB. Metoden innebär i korthet att byggnadskroppar och fastighetspolygoner buffras i flera steg, för att bilda områdesgränser. Samtliga områden skapas på nytt vid varje omgång, utifrån registerdata för aktuellt år.

En manuell granskning av alla gränser görs, i syfte att hitta eventuella fel i den automatiska bearbetningen. I granskningen har framförallt WMS-tjänster med ortofoton och topografisk karta från Lantmäteriet använts.

Manuella justeringar tillåts i regel inte, men har krävts i några särskilda fall, när den automatiska bearbetningen inte har varit tillräcklig. Det gäller framförallt i tätorter med fler än 10 000 invånare, vid dessa typfall:

- Tätort som delas p.g.a. av vatten. I de fall när avståndet mellan de olika delarna är upp till cirka 200 meter, tydlig broförbindelse finns och området mellan delarna endast består av vatten (d.v.s. inte annan mark som potentiellt skulle gå att bebygga), har tätortsdelarna sammanförts manuellt.
- Smala vattendrag som skär in i tätorten. För att få en jämnare geometri har vattendrag, med max 20 meter i bredd, tagits bort.

På www.scb.se/MI0810 redovisas de tätorter som delas av kommungräns. Det avser de tätorter där minst 1 person bor i en annan kommun eller ytan i den andra kommunen är minst 1 hektar. Enklaver i annan kommun ingår inte.

3 Statistisk bearbetning: antaganden och beräkningsformler

Skattningar görs inte, eftersom det är en totalundersökning utan okända parametrar.

Befolkning i tätort hämtas från folkbokförda per fastighetskoordinat, via punkt-i-polygonteknik.

I statistiken redovisas endast landarealer. De har beräknats som totalareal minus vattenareal. Vid beräkningen av vattenarealer användes Lantmäteriets fastighetskarta i skala 1:10 000. Alla arealer har beräknats i SWREF99 TM, sfärisk metod.

4 Slutliga observationsregister

4.1 Produktionsversioner

I det här dokumentet (SCBDOK) har framtagningen av nedanstående slutliga observationsregister beskrivits.

Statistikens slutliga observationsregister

Register	Registervariant	Registerversion
Tätorter	Tätorter	Tätorter 2015

Fortsatt dokumentation, av registrens detaljerade innehåll (i MetaPlus), finns på SCB:s webbplats. Där beskrivs alla variabler och värdemängder m.m. Dokumentationen finns på www.metadata.scb.se. Klicka dig fram med hjälp av namnen på Register, Registervariant och Registerversion som finns angivna i ovanstående tabell.

4.2 Arkiveringsversioner

Bevarandebehov är under utredning.

4.3 Erfarenheter från denna undersökningsomgång

Inget att rapportera.